

ФІНАНСОВА ПІРАМІДА ЯК СПОСІБ ШАХРАЙСТВА: ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ

Слухач магістратури НАВСКедрова Д.В.

Науковий керівник: начальник кафедри економічної безпеки НАВС, к.ю.н., доцент Герасименко Л.В.

З давніх часів суспільство вдавалося до застосування прийомів обману при регулюванні фінансових відносин. Найкращим засобом практичного застосування цих дій виявилися цілеспрямовані професійні дії, що згодом отримали

назву “шахрайство». Одним зі способів вчинення шахрайства є фінансова піраміда

Представники економічної науки під фінансовою пірамідою розуміють ситуацію, що виникає у зв’язку із залученням коштів від інвесторів у певний інвестиційний проект, коли поточна прибутковість цього проекту є нижчою за ставку залучення інвестицій, і тому частина виплат за внесками інвесторів здійснюється не з прибутку проекту, а із залучених коштів нових інвесторів. Закономірним підсумком цієї діяльності є банкрутство проекту та збитки останніх інвесторів.

Зазвичай фінансові піраміди реєструють як суб’єкти господарювання (фінансові установи), що залучають кошти особи для фінансування певного проекту. Якщо реальна прибутковість проекту є нижчою за обіцяні інвесторам доходи або взагалі відсутня, тоді частину засобів нових інвесторів спрямовують на виплату дивідендів попереднім. Закономірним підсумком цієї ситуації є неминуча фінансова неспроможність проекту і збитки останніх інвесторів. Практика показує, що після краху піраміди вдається повернути не більше 10-15 % залучених коштів. Адже зібрані засоби організатори “піраміди” не спрямовують на придбання ліквідних активів, а відразу використовують для виплат першим учасникам, реклами й особистого збагачення. Чим довше функціонує піраміда, тим меншим є відсоток можливого повернення коштів у разі її ліквідації.

В економічному підході важливим є те, що природа фінансової піраміди та шахрайства має спільну основу. Водночас принцип “піраміди” в економічній доктрині є цілком правомірним варіантом організації фінансово-господарської діяльності. Класичними пірамідами є банк, інвестиційний фонд, кредитна спілка, проект мережевого маркетингу та ін. В основі “легальної” піраміди є кошти, залучені від вкладників для їх використання у високодохідному бізнесі.

Слід виокремити низку ознак, за якими можна відмежувати шахрайство від реального інвестиційного проекту на етапі залучення коштів інвесторів, зокрема:

- головним завданням організаторів фінансової піраміди є залучення нових інвесторів, участь яких забезпечує нові прибутки проекту, тобто сума залучених від інвесторів коштів перевищує розмір прибуткової вартості, який забезпечує певний інвестиційний проект;

- наявність активної реклами в ЗМІ, що обіцяє виплату дивідендів за процентною ставкою, розмір яких значно перевищує середні показники (оскільки фінансова піраміда реальної фінансово-господарської діяльності не здійснює, головну увагу організаторів спрямовано на використання PR-технологій);

- використання обладнаних у технічному відношенні офісів у престижних районах міст, проведення пафосних презентацій, налагоджена система роботи з клієнтами;

- непрозора сфера діяльності, тобто учасники фінансової піраміди не можуть перевірити характер інвестиційного проекту та спрямування залучених коштів, метою діяльності фінансової піраміди є проекти в інших країнах чи сферах діяльності, що не підлягають контролю з боку держави, інвесторам називають імена організаторів або ж фігурують невідомі прізвища, зокрема іноземних громадян (як правило, організатори фінансових пірамід посилаються на конфіденційність діяльності їх проекту або використовують терміни, значення яких не зрозуміло пересічним громадянам, та в будь-якому разі відмовляються надати для перевірки фінансові документи компанії);

- використання кількох компаній, які приховують фінансову піраміду, кількаразова їх реорганізація, зміна організаційно-правових форм, юридичної адреси, офшорна реєстрація компаній;

- створення переконливої легенди капіталовкладень, ілюзії глибокого аналізу та наукового обґрунтування інвестиційної політики, використання документів прикриття,

зокрема щодо підтримки проекту органами державної влади, потужними фінансовими установами, зокрема відомими міжнародними організаціями;

- виплата дивідендів та повернення залучених коштів на початковому етапі діяльності фінансової піраміди (стадія “розкрутки”) з метою формування в інвесторів впевненості в надійності проекту (інвестор, який вклав невелику суму на незначний термін та отримав її назад з процентами, переконується у платоспроможності компанії, надалі від регулярно збільшує суми і термін вкладів, розповсюджуючи інформацію серед потенційних інвесторів).

Таким чином, фінансову піраміду слід розглядати, по-перше, як спосіб шахрайства, що забезпечує реалізацію злочинного наміру шахраїв, і водночас як інструмент одержання прибутку професійними менеджерами завдяки залученню коштів інвесторів.